Zbiór Orzeczeń

POSTANOWIENIE TRYBUNAŁU (ósma izba)

z dnia 26 lutego 2025 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Artykuł 99 regulaminu postępowania przed Trybunałem – Odpowiedź, którą można wywieść w sposób jednoznaczny z orzecznictwa lub niebudząca jakiejkolwiek uzasadnionej wątpliwości – Konwencja wykonawcza do układu z Schengen – Artykuł 54 – Artykuł 50 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej – Zasada ne bis in idem – Zakres stosowania – Wyrok nakazujący internowanie osoby w zakładzie dla przestępców psychicznie chorych – Zawieszenie z zastrzeżeniem poddania się leczeniu przez tę osobę

W sprawie C-766/24

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Protodikeio Peiraios (Trimeles Plimmeleiodikeio Peiraios) [sąd w Pireusie (sąd karny w składzie trzech sędziów w Pireusie), Grecja] postanowieniem z dnia 26 lutego 2024 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 5 listopada 2024 r., w postępowaniu karnym przeciwko:

AB,

przy udziale:

Eisaggelia Protodikon Peiraia,

CD,

EF,

GH,

IJ,

KL,

TRYBUNAŁ (ósma izba),

w składzie: S. Rodin, prezes izby, C. Lycourgos (sprawozdawca), prezes trzeciej izby, i O. Spineanu-Matei, sędzia,

rzecznik generalny: A. Biondi,

* Język postępowania: grecki.

sekretarz: A. Calot Escobar,

postanowiwszy, po zapoznaniu się ze stanowiskiem rzecznika generalnego, orzec w formie postanowienia z uzasadnieniem, zgodnie z art. 99 regulaminu postępowania przed Trybunałem,

wydaje następujące

Postanowienie

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni zasady ne bis in idem w prawie Unii.

2 Wniosek ten został przedłożony w ramach postępowania karnego wszczętego przeciwko AB pod zarzutem umyślnego podpalenia.

Ramy prawne

3 Artykuł 54 Konwencji wykonawczej do układu z Schengen z dnia 14 czerwca 1985 r. między rządami państw Unii Gospodarczej Beneluksu, Republiki Federalnej Niemiec oraz Republiki Francuskiej w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach (Dz.U. 2000, L 239, s. 19), która została podpisana w Schengen w dniu 19 czerwca 1990 r. i weszła w życie w dniu 26 marca 1995 r. (zwanej dalej „KWUS”), stanowi:

„Osoba, której proces zakończył się wydaniem prawomocnego wyroku na obszarze jednej umawiającej się strony, nie może być ścigana na obszarze innej umawiającej się strony za ten sam czyn, pod warunkiem że została nałożona i wykonana kara [że w przypadku skazania nałożona kara została już wykonana] lub jest ona w trakcie wykonywania, lub nie może być już wykonana na mocy przepisów prawnych skazującej umawiającej się strony”.

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

4 W dniu 15 grudnia 2018 r. AB, zamieszkała w Wiedniu (Austria), celowo podłożyła ogień na statku w przystani w Glifadzie (Grecja). W wyniku pożaru statek ten został zniszczony, a dwa inne zostały uszkodzone.

5 Postępowanie karne dotyczące tego czynu wszczęto przeciwko AB zarówno w Grecji, jak i w Austrii.

6 Po rozpatrzeniu sprawy co do istoty Landesgericht Wiener Neustadt (sąd okręgowy w Wiener Neustadt, Austria) wydał w dniu 18 lutego 2020 r. wyrok (zwany dalej „wyrokiem z dnia 18 lutego 2020 r.”), w którym stwierdził, że AB popełniła zarzucany jej czyn oraz że gdyby oskarżonej nie uznano osobę niepodlegającą odpowiedzialności karnej, czyn ten stanowiłby przestępstwo podpalenia przewidziane w § 169 ust. 1 austriackiego kodeksu karnego, zagrożone karą pozbawienia wolności w wymiarze powyżej roku. Sąd ten stwierdził jednak, że AB nie podlega odpowiedzialności karnej, ponieważ działała pod wpływem ostrej psychozy w przebiegu schizofrenii.

7 Sąd ten stwierdził również, że ze względu na stan psychiczny AB możliwe jest popełnienie przez nią innych przestępstw. W związku z tym zarządził jej internowanie w zakładzie dla przestępców psychicznie chorych.

8 Sąd ten warunkowo zawiesił jednak wykonanie wspomnianego środka w postaci internowania na okres próby wynoszący pięć lat. Warunki tego zawieszenia polegały na obowiązku, po pierwsze, poddania się przez AB leczeniu farmakologicznemu podlegającemu regularnym kontrolom przynajmniej raz w miesiącu oraz ciągłej psychoterapii, a po drugie, poddania się świadczeniom psychiatrycznym udzielanym co cztery tygodnie w ośrodku psychiatrii sądowej. AB stosowała się do tych warunków przynajmniej do dnia 6 grudnia 2022 r.

9 W związku z tym, że austriacka prokuratura i AB nie skorzystały z przysługujących im środków odwoławczych, wyrok z dnia 18 lutego 2020 r. stał się prawomocny.

10 Przed przez Protodikeio Peiraios (Trimeles Plimmeleiodikeio Peiraios) [sądem w Pireusie (sądem karnym w składzie trzech sędziów w Pireusie), Grecja], który jest sądem odsyłającym, AB za pośrednictwem swego adwokata wnosi o umorzenie postępowania karnego wszczętego przeciwko niej w Grecji. Tytułem głównym podnosi ona zarzut rzeczy osądzonej. Jej zdaniem, ponieważ wyrok z dnia 18 lutego 2020 r. dotyczy tych samych czynów co sprawa w postępowaniu głównym, jest to wyrok skazujący, do którego stosują się art. 54 KWUS i art. 50 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „Kartą”). Tytułem ewentualnym oskarżona twierdzi, że nie podlega ona odpowiedzialności karnej za zarzucane jej czyny.

11 Prokurator, popierana przez powodów cywilnych, mianowicie właścicieli odnośnych statków, twierdzi, że wyrok ten nie zawiera skazania, ponieważ Landesgericht Wiener Neustadt (sąd okręgowy w Wiener Neustadt) orzekł, iż AB w chwili czynu była pozbawiona rozeznania, i w konsekwencji zarządził środek terapeutyczny.

12 Sąd odsyłający wskazuje, że wspomniany wyrok warunkowo zawiesza ten środek. Z uwagi na wszystkie te elementy sąd odsyłający zastanawia się nad wykładnią zasady ne bis in idem, zapisanej w art. 50 Karty.

13 W takich okolicznościach Protodikeio Peiraios (Trimeles Plimmeleiodikeio Peiraios) [sąd w Pireusie (sąd karny w składzie trzech sędziów w Pireusie)] postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy zasada ne bis in idem ma również zastosowanie do prawomocnego lub niewzruszalnego wyroku sądu karnego innego państwa członkowskiego Unii, który to wyrok został wydany w następstwie ścigania tego samego czynu, a w którym ów sąd, po rozpatrzeniu okoliczności faktycznych sprawy i z uwagi na stwierdzenie, że oskarżony nie podlega odpowiedzialności karnej, przyznaje wprawdzie, że oskarżony popełnił czyn, za który jest ścigany, lecz orzeka wobec niego środek terapeutyczny – a mianowicie internowanie w zakładzie dla przestępców psychicznie chorych – pociągający za sobą pozbawienie oskarżonego wolności wbrew jego woli? Innymi słowy, czy orzeczony środek terapeutyczny stanowi »karę« i czy w takim wypadku wyrok należy uznać za »skazanie«?

2) Czy odpowiedź na poprzednie pytanie byłaby odmienna, w przypadku gdyby – na mocy wyroku, o którym mowa powyżej – wykonanie orzeczonego środka terapeutycznego zostało warunkowo zawieszone z zastrzeżeniem pewnych warunków, których oskarżony przestrzega?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

14 Na podstawie art. 99 regulaminu postępowania przed Trybunałem, jeżeli odpowiedź na pytanie prejudycjalne można wywieść w sposób jednoznaczny z orzecznictwa lub jeżeli odpowiedź na pytanie prejudycjalne nie pozostawia żadnych uzasadnionych wątpliwości, Trybunał może w każdej chwili, na wniosek sędziego sprawozdawcy i po zapoznaniu się ze stanowiskiem rzecznika generalnego, orzec w formie postanowienia z uzasadnieniem.

15 Przepis ten należy zastosować w niniejszej sprawie.

16 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem w ramach ustanowionej w art. 267 TFUE procedury współpracy między sądami krajowymi a Trybunałem do tego ostatniego należy udzielenie sądowi krajowemu użytecznej odpowiedzi, która umożliwi mu rozstrzygnięcie zawisłego przed nim sporu. Mając to na uwadze, Trybunał powinien w razie potrzeby przeformułować przedłożone mu pytania. Ponadto Trybunał może wziąć pod rozwagę przepisy prawa Unii, na które sąd krajowy nie powołał się w swoim pytaniu. Trybunał może bowiem przekazać sądowi odsyłającemu wszelkie elementy wykładni, które mogą być mu pomocne w rozstrzygnięciu rozpatrywanej przez niego sprawy, niezależnie od tego, czy powołano się na nie w treści pytań. W tym względzie do Trybunału należy wyprowadzenie z ogółu informacji przedstawionych przez sąd krajowy, a w szczególności z uzasadnienia postanowienia odsyłającego, tych elementów prawa Unii, które wymagają wykładni z uwagi na przedmiot sporu [zob. podobnie wyrok z dnia 4 października 2024 r., Confédération paysanne (Melony i pomidory z Sahary Zachodniej), C-399/22, EU:C:2024:839, pkt 40 i przytoczone tam orzecznictwo].

17 W niniejszej sprawie z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika, że proces AB zakończył się wydaniem prawomocnego wyroku w Austrii, to jest w państwie członkowskim, do którego stosuje się KWUS. AB jest ścigana za ten sam czyn w innym państwie członkowskim, do którego stosuje się KWUS. Zatem sytuacja w sprawie w postępowaniu głównym wchodzi w zakres stosowania art. 54 KWUS, zgodnie z którym „[o]soba, której proces zakończył się wydaniem prawomocnego wyroku na obszarze jednej umawiającej się strony, nie może być ścigana na obszarze innej umawiającej się strony za ten sam czyn, pod warunkiem że została nałożona i wykonana kara [że w przypadku skazania nałożona kara została już wykonana] lub jest ona w trakcie wykonywania, lub nie może być już wykonana na mocy przepisów prawnych skazującej umawiającej się strony”.

18 Z utrwalonego orzecznictwa wynika również, że wspomniany art. 54 należy interpretować w świetle art. 50 Karty (zob. podobnie wyrok z dnia 12 października 2023 r., INTER CONSULTING, C-726/21, EU:C:2023:764, pkt 39 i przytoczone tam orzecznictwo).

19 W tych okolicznościach należy przyjąć, że poprzez swoje pytania sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy art. 54 KWUS, odczytywany w świetle art. 50 Karty, należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie temu, by jedno z państw członkowskich prowadziło postępowanie karne przeciwko osobie podejrzanej o popełnienie przestępstwa, jeżeli sąd innego państwa członkowskiego stwierdził w prawomocnym wyroku, że osoba ta popełniła ten sam czyn, który był przyczyną wszczęcia tego postępowania, orzekł, że osoba ta nie podlega odpowiedzialności karnej z uwagi na zaburzenia psychiczne, i zarządził jej internowanie w zakładzie dla przestępców psychicznie chorych, warunkowo zawieszając ów środek w postaci internowania na okres próby wynoszący pięć lat, a warunki zawieszenia, to jest poddanie się leczeniu, są przestrzegane.

20 W pierwszej kolejności należy zauważyć, że z art. 54 KWUS wynika, że artykuł ten ma zastosowanie nie tylko w sytuacji, gdy dana osoba została skazana, lecz – bardziej ogólnie – w każdej sytuacji, gdy proces danej osoby zakończył się wydaniem prawomocnego wyroku.

21 W tym względzie Trybunał orzekł już, że celem art. 54 KWUS jest zagwarantowanie osobie, która została skazana i odbyła karę lub ewentualnie została prawomocnie uniewinniona w jednym z państw członkowskich, by mogła ona się przemieszczać wewnątrz strefy Schengen bez obawy, że za te same czyny będzie ścigana w innym państwie członkowskim (wyrok z dnia 14 września 2023 r., Volkswagen Group Italia i Volkswagen Aktiengesellschaft, C-27/22, EU:C:2023:663, pkt 81 i przytoczone tam orzecznictwo).

22 Podobnie na mocy art. 50 Karty nikt nie może być ponownie sądzony lub ukarany w postępowaniu karnym za ten sam czyn zabroniony pod groźbą kary, w odniesieniu do którego zgodnie z ustawą został już uprzednio uniewinniony lub za który został już uprzednio skazany prawomocnym wyrokiem na terytorium Unii.

23 Należy tu przypomnieć, że stosowanie zasady ne bis in idem zależy od spełnienia podwójnej przesłanki, a mianowicie, po pierwsze, istnienia wcześniejszego prawomocnego orzeczenia (przesłanka „bis”), a po drugie, tożsamości czynów będących przedmiotem wcześniejszego orzeczenia oraz późniejszych postępowań lub późniejszych orzeczeń (przesłanka „idem”) (wyrok z dnia 25 stycznia 2024 r., Parchetul de pe lângă Curtea de Apel Craiova, C-58/22, EU:C:2024:70, pkt 47 i przytoczone tam orzecznictwo).

24 Po pierwsze, przesłanka „idem” jest w niniejszej sprawie spełniona, ponieważ sąd odsyłający stwierdził, że czyn będący przedmiotem wyroku z dnia 18 lutego 2020 r. i czyn ścigany w sprawie w postępowaniu głównymi to ten sam czyn.

25 Po drugie, jeżeli chodzi o przesłankę „bis”, to aby orzeczenie sądowe można było uznać za prawomocny wyrok wydany w przedmiocie czynów będących przedmiotem innego postępowania, należy upewnić się nie tylko, że owo orzeczenie się uprawomocniło, lecz także że zostało wydane w następstwie dokonania oceny sprawy co do istoty (zob. podobnie wyroki: z dnia 29 czerwca 2016 r., Kossowski, C-486/14, EU:C:2016:483, pkt 42 i przytoczone tam orzecznictwo; a także z dnia 14 września 2023 r., Volkswagen Group Italia i Volkswagen Aktiengesellschaft, C-27/22, EU:C:2023:663, pkt 58 i przytoczone tam orzecznictwo).

26 Tak jest właśnie w niniejszej sprawie. Z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika bowiem, że wobec AB toczyło się w Austrii postępowanie karne zakończone wyrokiem z dnia 18 lutego 2020 r., który się uprawomocnił. Sąd odsyłający wskazuje, że wyrok ten został wydany po rozpatrzeniu sprawy co do istoty i zawiera, po pierwsze, stwierdzenie, że oskarżona popełniła czyn, który – gdyby nie uznano jej za osobę niepodlegającą odpowiedzialności karnej – stanowiłby przestępstwo podpalenia, oraz po drugie, ocenę odpowiedzialności karnej tej oskarżonej.

27 W drugiej kolejności należy zauważyć, że w okolicznościach niniejszej sprawy nie ma potrzeby ustalania, czy wyrok zarządzający internowanie osoby w zakładzie dla przestępców psychicznie chorych i zawierający rozstrzygnięcie o warunkowym zawieszeniu stanowi „skazanie” z orzeczeniem o „karze” w rozumieniu art. 54 KWUS.

28 Trybunał orzekł już bowiem, że artykuł ten przewiduje przesłankę w postaci „kary” wykonanej lub będącej w trakcie wykonywania, lub niepodlegającej już wykonaniu zgodnie z prawem umawiającego się państwa pochodzenia (zwaną dalej „przesłanką wykonania”) wyłącznie w wypadku „skazania”. Wzmianki o „karze” nie można zatem interpretować w ten sposób, że uzależnia ona możliwość stosowania art. 54 KWUS – poza wypadkiem skazania – od spełnienia dodatkowej przesłanki (zob. podobnie wyrok z dnia 29 czerwca 2016 r., Kossowski, C-486/14, EU:C:2016:483, pkt 40, 41).

29 I tak, w niniejszej sprawie jest jasne, że skoro wyrok z dnia 18 lutego 2020 r. zawiera w odniesieniu do AB „skazanie” z orzeczeniem o „karze” w rozumieniu art. 54 KWUS, przesłanka wykonania jest spełniona. Trybunał orzekł już bowiem, że kara z warunkowym zawieszeniem jej wykonania stanowi „karę” w rozumieniu wspomnianego art. 54. Należy uznać, że tego rodzaju kara jest „w trakcie wykonywania” od chwili, gdy wyrok skazujący stał się wykonalny, i w trakcie okresu próby. Następnie, z chwilą zakończenia okresu próby, karę tę należy uznać za „wykonaną” w rozumieniu tego artykułu (zob. podobnie wyrok z dnia 18 lipca 2007 r., Kretzinger, C-288/05, EU:C:2007:441, pkt 42).

30 W tym względzie należy zauważyć, że zgodnie z wyjaśnieniami sądu odsyłającego warunki warunkowego zawieszenia w sprawie w postępowaniu głównym, mianowicie poddanie się leczeniu, były przestrzegane przynajmniej do dnia 6 grudnia 2022 r. Ponadto z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym nie wynika, by AB w późniejszym czasie naruszyła te warunki lub by w konsekwencji takiego naruszenia została internowana w zakładzie dla przestępców psychicznie chorych.

31 Tak więc – nawet przy założeniu, że wyrok z dnia 18 lutego 2020 r. zawiera „skazanie” z orzeczeniem o „karze” w rozumieniu art. 54 KWUS, tego rodzaju „kara” byłaby „wykonana” w rozumieniu tego artykułu, w sytuacji gdyby okres próby zakończył się bez naruszenia warunków warunkowego zawieszenia, lub byłaby „w trakcie wykonywania” w rozumieniu rzeczonego artykułu, w sytuacji gdyby AB w konsekwencji takiego naruszenia została internowana w zakładzie dla przestępców psychicznie chorych.

32 W celu udzielenia sądowi odsyłającemu kompletnej odpowiedzi należy dodać, że ograniczenie zasady ne bis in idem, zapisanej w art. 50 Karty, może być uzasadnione na podstawie art. 52 ust. 1 Karty (wyrok z dnia 14 września 2023 r., Volkswagen Group Italia i Volkswagen Aktiengesellschaft, C-27/22, EU:C:2023:663, pkt 87 i przytoczone tam orzecznictwo).

33 Jednak, jak wskazano w pkt 17 niniejszego postanowienia, sytuacja w sprawie w postępowaniu głównym wchodzi w zakres stosowania art. 54 KWUS. Tymczasem artykuł ten nie przewiduje ograniczeń zasady ne bis in idem innych niż przesłanka wykonania, przewidziana w wypadku skazania i uznana przez Trybunał za zgodną z art. 50 Karty (zob. podobnie wyrok z dnia 27 maja 2014 r., Spasic, C-129/14 PPU, EU:C:2014:586, pkt 55, 74). Tym samym art. 52 Karty nie ma znaczenia dla niniejszej sprawy.

34 W świetle powyższych rozważań na przedłożone pytania należy udzielić następującej odpowiedzi: art. 54 KWUS, odczytywany w świetle art. 50 Karty, należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie temu, by jedno z państw członkowskich prowadziło postępowanie karne przeciwko osobie podejrzanej o popełnienie przestępstwa, jeżeli sąd innego państwa członkowskiego stwierdził w prawomocnym wyroku, że osoba ta popełniła ten sam czyn, który był przyczyną wszczęcia owego postępowania, orzekł, że osoba ta nie podlega odpowiedzialności karnej z uwagi na zaburzenia psychiczne, i zarządził jej internowanie w zakładzie dla

przestępców psychicznie chorych, warunkowo zawieszając ów środek w postaci internowania na okres próby wynoszący pięć lat, a warunki zawieszenia, to jest poddanie się leczeniu, są przestrzegane.

W przedmiocie kosztów

35 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach.

Z powyższych względów Trybunał (ósma izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 54 Konwencji wykonawczej do układu z Schengen z dnia 14 czerwca 1985 r. między rządami państw Unii Gospodarczej Beneluksu, Republiki Federalnej Niemiec oraz Republiki Francuskiej w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach, podpisanej w Schengen w dniu 19 czerwca 1990 r., która weszła w życie w dniu 26 marca 1995 r., odczytywany w świetle art. 50 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej,

należy interpretować w ten sposób, że:

stoi on na przeszkodzie temu, by jedno z państw członkowskich prowadziło postępowanie karne przeciwko osobie podejrzanej o popełnienie przestępstwa, jeżeli sąd innego państwa członkowskiego stwierdził w prawomocnym wyroku, że osoba ta popełniła ten sam czyn, który był przyczyną wszczęcia owego postępowania, orzekł, że osoba ta nie podlega odpowiedzialności karnej z uwagi na zaburzenia psychiczne, i zarządził jej internowanie w zakładzie dla przestępców psychicznie chorych, warunkowo zawieszając ów środek w postaci internowania na okres próby wynoszący pięć lat, a warunki zawieszenia, to jest poddanie się leczeniu, są przestrzegane.

Podpisy